

Türk Petrol Kanunu Neler Getiriyor ve Neler Götürüyor?(*)

Hikmet ULUĞBAY(**)

Dünyanın ikinci petrol paylaşım çatışmalarını çok yoğun bir biçimde yaşadığı sürecin tam ortasında, iki komşu ülke biri bağımsız diğeri işgal altında, Türkiye ve Irak “Petrol Yasası” çıkarma deneyiminden geçmektedir. Türkiye, yasa görüşmelerini geçen hafta tamamladı ve onay için Cumhurbaşkanı’na sundu. Irak’ta ise Meclis müzakereleri öncesinde yoğun bir görüşme, kulis ve pazarlıklar süreci yaşanmaktadır.

T.B.M.M.’nde geçen hafta içinde, İçtüzüğü’nün 91’inci maddesi çerçevesinde temel kanun müzakere yöntemi ile, hızla ve tartışmaya yeterli zaman ayırmadan görüşülen Kanun, Türkiye’nin petrol ve doğal gaz gibi iki önemli yeraltı zenginliklerinin işletilmesine yönelik kurallarda çok köklü değişiklikler yapmıştır. Bu değişikliklerin anlamını doğru değerlendirebilmek için önce, 1954 tarihli Petrol Kanunu’ndan bu

* <http://www.hikmetulugbay.com>’da yayınlanmaktadır. 9 Şubat 2007.

1 1961 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesi, Maliye ve İktisat Bölümünden mezun olmuştur. 24 Aralık 1995 ve 18 Nisan 1999 seçimlerinde Demokratik Sol Parti’den Ankara Milletvekili seçilmiştir. DSP Grup Yönetim Kurulu ve Plan ve Bütçe Komisyonu üyeliği görevlerinde bulunmuştur. 14 Kasım 1996 tarihinde Demokratik Sol Parti Grup Başkan Vekili görevine seçilmiştir. 55’inci Hükümet’te Milli Eğitim Bakanı, 56’ıncı Hükümet’te Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı ve 57’nci hükümette Devlet Bakanı olarak görev yapmıştır. 21 Temmuz 1999’da bakanlık görevinden, 25 Temmuz 2005 günü de DSP’den istifa etmiştir.

“İmparatorluktan Cumhuriyete Petropolitik” ve “Kamu Harcamalarının Eleştirisel Analizi” isimli kitapları 1995 yılında basılmıştır. “Risk Altında Bir Ülkenin 2023 Yarışı” isimli kitabı ile “İmparatorluktan Cumhuriyete Petropolitik”in gözden geçirilmiş basısı 2003 yılında ve “Siyasi Linç” isimli kitabı da 2005 yılında yayımlanmıştır.

yana petrol dünyasında yer alan bazı temel anlayış ve kural değişikliklerini kısaca hatırlamak uygun olacaktır.

1954 tarihli Petrol Kanunu çıkarıldığında dünyada tam anlamı ile bir petrol bolluğu yaşanmaktaydı. Bu yıllar, petrol üretimindeki artışın talep büyümesinden çok daha hızlı olduğu dönemdir. Bu dönemde Suudi Arabistan'ın petrol yataklarının işletilmesi ivme kazanmaya başlamış, İran'da Başbakan Musaddık'ın petroleri millileştirme girişimini baltalamak için alınan diğer önlemlerin yanında Irak'ın petrol yataklarının işletilmesine hız verilmiştir. Bu yıllar aynı zamanda, dünyanın 7 dev petrol şirketinin Suudi Arabistan, Kuveyt, Bahreyn, Katar, Venezuela, Meksika ve daha bir çok ülkenin düşük maliyetli ve yüksek kâr marjlı petrol varlıklarını işletme hakkını ellerinde tuttukları bir dönemdir. Dolayısı ile bu dönem 7 dev petrol şirketinin yeni ülkelerde petrol araması yapmak için nazlı davrandıkları ve yasal kuralları geniş ölçüde dikte ettikleri bir zaman dilimidir. İşte Türkiye, 1954 tarihli Petrol Kanunu'nu böyle bir petrol dünyası gerçekleri ortamında çıkarmıştır ve o dönemde yasanın ABD'li uzmanlarca hazırlandığı yönünde eleştiriler yapılmıştır. Petrol Kanunu ve uygulamaları konusunda en kapsamlı eleştiriler, 1990 yılında bir suikaste kurban giden, Prof. Dr. Muammer Aksoy tarafından da yapılmıştı (Aksoy, 1965). Bu yasa çıktığı tarihten günümüze kadar zaman zaman değişikliklere de uğramıştır.

1954 tarihli Petrol Kanunu, çıkarıldığı bu petrol bolluğu ortamında en azından şu ilkelere yer vermişti:

Kanun'un 2'nci maddesi, 1973 yılında yapılan bir değişiklikle "**Petrol kaynaklarının millî menfaatlere uygun olarak... aranmasını, geliştirilmesini ve değerlendirilmesini**" amaç olarak öngörmüştür.

Kanunun 5'nci Bölümü "Millî Menfaatin Korunması"na ilişkin kuralları belirlemişti. Bu bağlamda 13'üncü maddenin birinci fıkrası şu hükmü içermekteydi; "Petrol hakkı sahipleri, 1 Ocak 1980 tarihinden sonra keşfettikleri petrol sahalarında ürettikleri ham petrol ve tabii gazın tamamı üzerinden, kara sahalarında yüzde 35'ini ve deniz sahalarında yüzde 45'ini ham veya mahsul olarak ihraç etme hakkına sahiptirler, geri kalan kısım ile 1 Ocak 1980 tarihinden önce bulunmuş sahalardan üretilen ham petrol ve tabii gazın tamamı ve bunlardan elde edilen petrol mahsulleri memleket ihtiyacına ayrılır." Bu hüküm, 1983 yılında çıkarılan bir yasa ile Petrol Kanunu bünyesine dahil edilmişti. Zira, Türkiye Kıbrıs Harekati sırasında uçaklarına akaryakıt ve yedek parça bulmakta, uygulanan ambargo nedeni ile, çok zorlanmıştı. Bu deneyim dolayısı ile ulusal çıkarları korumak için böyle bir düzenleme yapmak gerekmiştir.

Petrol Kanunu 53'üncü maddesi ile bir arama sahasının 50,000 hektardan fazla olamayacağı ve bir bölgede bir tüzel kişiye aynı zamanda sekiz arama ruhsatı verilebileceği sınırlarını da getirmişti. Bu sınırlamalar Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) için daha geniş tutulmuştu.

Petrol Kanunu'nun 64'üncü maddesi, Petrol İşleri Genel Müdürlüğüne yeni petrol sahalarını açık arttırmaya çıkarmadan önce TPAO'na bu sahaları işletmek isteyip istemediğini sorma ve talep etmesi halinde de o sahaları bu kamu şirketine tahsis etme yükümlülüğünü getirmişti.

Petrol sahaları için verilecek işletme ruhsatlarının süresi 20 yıl idi ve 10'ar yılı geçmemek üzere en fazla iki defa uzatılabilirdi.

78'inci maddeye göre üretilen petrolün veya doğal gazın yüzde 12.5'i Devlet Hissesi olarak alınacaktı.

95'inci maddeye göre, petrol ve doğal gaz sahalarını işletenlerin ödeyecekleri gelir vergileri kesintileri toplamı yüzde 55'i geçmeyecekti.

1954 yılının petrol bolluğu ortamında çıkarılan ve daha sonra gereksinime göre değişikliklere uğrayan Petrol Kanunu'nun önde gelen ilkeleri özetle bunlardı.

Geçen hafta çıkarılan, Türk Petrol Kanunu'nun temel ilkelerine göz atmadan önce kısaca, 1954-2007 döneminde petrol dünyasının yapısında yer alan önemli değişiklikler konusunda satır başları ile hafızamızı tazelemek uygun olacaktır.

1943'de Venezuela'da, bu ülkenin ısrarlı takipleri sonucunda, uygulanmaya başlayan petrol rantının ev sahibi ülke ile yarı yarıya paylaşılması uygulaması 1950'li yıllarda Orta Doğu'da önce Suudi Arabistan'da daha sonra diğer ülkelerde yaşama geçti. 1960 yılında yine Venezuela'nın önderlik etmesi ile Petrol Üreten ve İhraç Eden Ülkeler (OPEC) adı verilen bir kartel kuruldu. Bunu daha sonra petrol varlıklarının millileştirilmesi süreci izledi. Bu durumun sonucunda 7 dev petrol şirketinin mülkiyet ve denetimindeki petrol sahaları süratle daraldı. 1973 yılında yaşanan birinci petrol krizi ile petrol fiyatlarında astronomik artışlar görüldü. OPEC ülkeleri petrol varlıklarını ulusal şirketleri aracılığı ile işletir ve pazarlamasını yaparken, zaman zaman Batılı Petrol Şirketlerinden çeşitli yöntemlerle teknik yardım alma yoluna da gittiler.

Sovyetler Birliği'nin dağılım sürecinde bu ülkenin petrol ve doğal gaz varlıkları özelleştirmeye ve kısmen de yabancı şirketlere açılmaya başlandı. Ancak bu ülke,

ekonomik ve siyasi sorunlarını aşır Putin döneminde yeniden istikrarlı bir yapıya kavuştuktan sonra petrol ve doğal gaz varlıkları üzerindeki Devlet denetimini güçlendirdi ve mülkiyet yapısını da yeniden kamu elinde toplamaya başladı. Bu uygulamanın son örneği Sakalin II projesi çerçevesinde görüldü ve Royal Dutch Shell, Mitsui ve Mitsubishi şirketleri bu proje için kurulan ortak şirketteki sermaye paylarını yarı yarıya indirmeyi kabul ederek Rus kamu sermaye payının yüzde 50'nin üzerine çıkmasını kabul etmek zorunda kaldılar.

Venezuela son birkaç yıldır ülkesinde faaliyet gösteren yabancı petrol şirketlerinin yükümlülüklerini vergiler dahil yükseltmeyi başardı. **Venezuela, ülkesinde petrol çıkarmak için gelen yabancı petrol şirketlerinin kurdukları ortaklıklara ortalama yüzde 40 sermaye payı ile katılmaktadır.** Bu düzeyde katılımı olmasına rağmen, adı geçen ülke bu işletmeleri millileştirme girişimleri başlatmıştır (Howard, 2007).

1954-2007 döneminde bir çok devlet, petrol ve doğal gazını aramak ve işletmek üzere kamu şirketleri kurdu ve ulusal petrol ve doğal gaz yataklarını bu kamu şirketleri veya bu kamu şirketlerinin yabancı şirketlerle kurdukları ortaklıklarla aramaya ve işletmeye başladılar. Bu girişimler sadece ulusal petroleri aramak ve geliştirmek için kullanılmadı, dünya ölçeğinde petrol ve doğal gaz arama girişimlerinde de rol aldılar. Bu konuda en başarılı örneklerden birisi Norveç'in Statoil'i diğeri Brezilya'nın Petrobras'ıdır. Örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Özellikle son on yıl zarfında Çin ve Hindistan'm enerjiye ve bu bağlamda petrol ve doğal gaza yönelik taleplerindeki hızlı artış, dünya petrol piyasasını, talebin arzdan daha hızlı arttığı bir döneme soktu. Bu gelişme aynı zamanda petrol dünyasında "üretim zirvesi"ne ulaşıldığı tartışmalarının yoğunlaştığı bir döneme rastladı. Bazı uzmanlara göre dünya petrol üretimi tavan yapmıştır ve bundan sonra üretimi arttırabilmek çok zordur. Diğeri bazı uzmanlara göre üretimin tavan yapması 2010 yılı dolaylarında gerçekleşecektir. Petrol dünyasındaki bu gelişmeler ve ABD'deki Katrina fırtınasının ABD petrol rafinelerine verdiği zarar 2006 yılında petrol fiyatlarını 80 dolar düzeyine kadar yaklaştırdı.

Üretimin tavan yapma noktasına geldiği endişeleri bir çok ülkeyi petrol varlığı olan ve keşfedilmeyi beklenen ülkelerde arama ve üretim yapma hakkı elde etme yarışına sevk etmiştir. Bu bağlamda en aktif olan ülkeler ABD, Çin, Hindistan, Fransa, Japonya, İtalya ve Rusya'dır. Çin, Hindistan, Fransa, İtalya gibi ülkeler bu yarışa kamu şirketleri ile yoğun bir biçimde katılmaktadırlar. Saddam Hüseyin döneminde Çin, Fransa ve Rusya bu ülkede petrol arama ve işletme izinleri elde ettiler, ancak bu anlaşmalar uygulanma şansı bulamadı. Enerji kaynaklarına yönelik diğeri yoğun rekabet alanları Orta Türk Cumhuriyetleri ve Afrika kıtası oldu.

Bu yarışın ulaştığı boyutları, enerji politikaları konusunda değerli yazıları ile tanınan M.T. Klare, 2005 yılında yayınladığı bir makalesinde şu başlangıç paragrafı ile tanımlamıştır; “Enerjiye yönelik küresel mücadelenin yoğunlaşması nedeni ile Washington’dan Yeni Delhi’ye, Karakas’a, Moskova’ya ve Pekin’e değin ulusal liderler ve şirket yöneticileri önde gelen petrol ve doğal gaz kaynaklarını kontrol edebilmek için çabalarını artırmaktadırlar. İşletmeye açılmamış petrol ve doğal gaz rezervlerine yönelik rekabet şimdiye kadar asla bu düzeyde olmamıştı, hiçbir zaman (Dünyanın) önde gelen enerji varlıklarını kontrol mücadelesini kazanmaya yönelik parasal, diplomatik ve askeri güç kullanımı bu boyutlara ulaşmamıştı (Klare, 2005).”

2006 yılı başında Kış aylarında Rusya’nın Ukrayna’nın ve Gürcistan’ın doğal gazını kestığı, bu yıl da aynı işlemi Belarus’a uyguladığı ve İran’ın ülkemize sevkettiği doğal gazı 2007 yılı başında bir süre kestığı göz önüne alındığında enerji kaynaklarının içinde bulunduğumuz dönemde nasıl bir dış politika aracı haline geldiği de kolayca anlaşılır.

Dünya’da petrol ve doğal gaz üzerine son yıllarda yaşanan olaylar aynı zamanda ulusal stratejik rezerv bulundurma anlayışlarını da güçlendirmiştir.

Petrolün ve petrol yataklarının çok değer kazandığı ve giderek daha da kazanacağı ortamda çıkarılan Türk Petrol Kanunu’nun temel kurallarını yukarıdaki gelişmeler ışığında şimdi daha gerçekçi olarak değerlendirebiliriz.

Çıkarılan yeni yasanın amaç maddesi veya herhangi bir maddesi, ülke petrol kaynaklarının “**milli menfaatlere uygun olarak**” aranması ve işletilmesi ilkesini içermemektedir. Diğer bir deyişle, dünya konjonktüründeki gelişmelerin aksine, bu temel ilkenin yasaya dahil edilmesine gerek görülmediği anlaşılmaktadır.

Oysa ulusal çıkarların önde tutulması doktrini çok köklü bir temele sahiptir. 1855-1865 yılları arasında İngiliz İmparatorluğu’nun Başbakanlığını yapmış olan Henry Temple Palmerston’un 1 Mart 1848 günü Parlamento’da yaptığı konuşmasını tarihe mal eden şu sözü, ulusal çıkarların altın kuralını oluşturmuştur; “**Bizim sonsuza dek yanımızda olacak dostlarımız yoktur ve bizim sürekli kalıcı düşmanlarımız da yoktur. Bizim sürekli ve sonsuza dek var olacak çıkarlarımız vardır ve işte bu çıkarlarımızı izlemek bizim görevimizdir** (Bartlett ve Kaplan, 2002: 397).”

Petrol İşleri Genel Müdürlüğünün petrol sahalarının işletmeye açılması işlemleri sırasında TPAO’na sahalarla ilgilenip ilgilenmediğini sorma

yükümlülüğü de kaldırılmıştır. Bu noktada TPAO ilgilendiği sahalarla ilgili olarak kendisi teklifte bulunsun savı ileri sürülebilir. Ancak yönetim kadrosu Hükümetçe atanan bu kuruluşun böyle bir inisiyatif kullanma olasılığı çok zayıftır. Kaldı ki, TPAO'nun varlığını koruyup korumayacağı bile belli değildir. Enerji sektörüne ve bu bağlamda petrol sektörüne yönelik özelleştirme yaklaşımları göz önüne alındığında bu kuruluşun da yakında özelleştirmeye konu edilmesi sürpriz olmayacaktır.

Ayrıca yeni yasa ülkede çıkarılacak petrol ve doğal gazın bir bölümünün ülke ihtiyacını karşılanmasında kullanılacağına ilişkin bir kural da koymamıştır.

Diğer bir deyişle bu iki düzenleme ile Türkiye petrol kaynaklarına yönelik gereksiniminin karşılanmasını tümüyle uluslararası şirketlerin insafına terketmiş görünmektedir. Oysa enerji kaynaklarına ve bu bağlamda petrol ve doğal gazla yönelik talep artmaya devam ettikçe bu maddelerin fiyatları tırmanmaya devam edecek ve petrol üretimi zirveye ulaştıktan sonra bu malı uluslararası pazarda bulabilme rekabeti çok daha yoğunlaşacaktır.

Arama sahalarının limiti karada 100.000 denizlerde 1.000.000 hektara çıkarılmıştır. Denizlerdeki boyutun bu düzeye çıkarılması petrol kaynaklarının aranmasında rekabet fırsatlarını azaltacak ve tekel durumları yaratacak görünümündedir. Örneğin Doğu Karadeniz'de 1 milyon hektarlık bir saha petrol veya doğal gaz vaadeden bölgede kaç firma tarafından arama yapılmasına imkan verecektir?

Yeni yasa, işletme ruhsatı verilme süresini 30 yıla çıkarırken iki kez 10'ar yıl uzatılabilme olanağını da korumuştur. Dünya'da petrol ve doğal gaz yataklarının işletilme hakkını 30-50 yıl süre ile vermeye devam eden kaç ülke kalmıştır? Bu konuda Irak'a yönelik tartışmalar biraz sonra görülecektir.

Yeni yasa, Devlet Hissesi oranını yüzde 12 ye indirmiş ve çeşitli kriterlere bağlı olarak bu oranın daha düşük düzeylerde uygulanmasına da olanak tanımıştır.

Petrol ve doğal gaz kaynaklarına yönelik rekabetin dünya ölçeğinde çok yoğunlaştığı bir dönemde bu kaynakların işletilmesinden alınan devlet hissesini bu kadar düşük tutan hemen hiçbir ülke kalmamıştır. Tersine bir çok ülke esasen yüksek olan Devlet Hisselerini daha da yüksek düzeylere çekmek için yıllardan beri çalışmakta ve somut sonuçlar elde etmektedir.

Türk Petrol Kanunu'nun 19'uncu maddesine göre, karalarda elde edilen Devlet Hissesi'nin yüzde 50'si, petrol ve doğal gaz işletme ruhsatının bulunduğu ilin il özel idaresinin açtıracağı hesaba aktarılacaktır. Böyle bir hüküm, Bütçe

yapmanın ademi tahsisi evrensel ilkesine temelden aykındır. Hükümet istiyorsa istediği il'e istediği boyutta Genel Bütçesinden ödenek ayırabilir. Ancak belirli gelirin belirli boyutunun bir il'e tahsisi bütçe yapmanın evrensel ilkelerinden birini temelden yıkmaktır. **Böyle bir yaklaşım doğal kaynaklar üzerinde bölgecilik akımlarını besler.** Böyle uygulamalar ancak federatif yapıdaki devletlerde veya biraz sonra inceleneceği üzere federatif yapıya götürülmek istenen Irak gibi ülkelerde görülür. TBMM'deki müzakerelerde CHP Ankara Milletvekili Yakup Kepenek bu düzenlemenin ademi tahsis yönüne yönelik endişelerini dile getirmiştir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı yanıtında Maliye Bakanlığı'nın bu düzenlemeyi desteklediğini açıklamıştır. Bu durumda önümüzdeki günlerde krom, bakır ve bor madenlerinin işletildiği illerin özel idareleri benzeri uygulamanın kendi özel idareleri için de yapılması yönündeki isteklerine Hükümetin vereceği yanıt merakla beklenecektir.

Yeni kanuna göre, petrol hakkı sahiplerinin ödeyeceği gelir vergileri kesinti toplamı yüzde 40'ı geçemeyecektir.

Türk Petrol Kanunu'nun TBMM'ndeki görüşmeleri konunun derinliğine inmeyen ve yukarıda açıklanan petrol dünyasında 1954'ten bu yana yer alan gelişmeleri izlemek ve algılamaktan uzak bir görünüm içinde gerçekleşmiştir. Meclis görüşmelerinde en ilginç gözlem ve eleştiri, CHP Eskişehir Milletvekili Mehmet Vedat Yücesan'dan gelmiştir. Yücesan, "British Petrol Şirketi'nin Doğu Karadeniz'de açmaya başlayacağı sondaj öncesinde bu düzenlemenin getiriliyor olması da oldukça dikkat çekicidir"² gözleminde bulunmuştur.

Türkiye, Galata Port ihalesinde yaptığı tartışmanın yüzde biri boyutunda tartışma yapmadan yeni petrol kanununu görüşmüş ve kabul etmiştir.

Görüldüğü üzere, 1954'ten günümüze petrol dünyasında yer alan gelişmeler petrol yataklarına sahip ülkelerin müzakere güçlerini yükselten bir çok gelişmeye yol açmış olsa bile Türk Petrol Kanunu ulusal çıkarları koruma açısından 1954 tarihli Petrol Kanunu'nun çok gerisine düşerek çıkmıştır. Bu noktada insan, ulusal çıkarlar konusunda Palmerston'un yukarıda yer alan sözünün ülkemiz yönetim kadrolarında henüz anlaşılabilmiş olmasının üzüntüsünü yaşıyor.

Ülkemizin çıkardığı yeni petrol yasasının içeriğine ve çıkarılış tarzına ilişkin bu gözlemlerden sonra komşumuz Irak'ta çıkarılmaya çalışılan petrol yasasına ilişkin gelişmelere kısaca göz atmak ülkemizde çıkan yasa hakkında daha da aydınlanmamıza yardımcı olacaktır.

---

² TBMM Genel Kurul görüşme tutanakları.

Basına yansıyan bilgilere göre, Irak'ın yeni petrol yasasının taslağı bir ABD danışmanlık şirketi tarafından hazırlanmış, önce büyük petrol şirketlerince daha sonra da IMF tarafından incelenmiştir.³

Independent gazetesinde yer alan bilgilere göre, tasarı yabancı petrol şirketlerine üretim paylaşım anlaşmaları yöntemi ile **Irak'ın petrol yataklarını en az 30 yıl süre ile işletme hakkı tanıyacaktır**. Irak'ın, bu düzenleme ile üretim paylaşım anlaşmalarını uygulayan ilk OPEC üyesi olacağı ileri sürülmektedir. Bu gazetenin yorumuna göre, **30 yılı aşan üretim paylaşım anlaşmaları artık sadece petrol veya doğal gaz kaynaklarının işletmeye açılması öncesinde yapılan çalışmaların doğa koşulları nedeniyle 10 yıl dolayına ulaşması halinde uygulanmaktadır**.

Diğer bir kaynakta yer alan haberlere göre Irak Hükümeti, yeni yasa yaşama geçtiğinde uygulayacağı üretim paylaşım anlaşmalarına ilişkin modelleri görüşmek üzere önde gelen petrol şirketlerinin temsilcileri ile görüşmeler yapmaktadır (Juhasz, 2007). Bu makalenin yazarı Juhasz, Irak'ın uygulayacağı petrol anlaşmaları için görüşmelerini niye komşuları ile değil de büyük petrol şirketleri ile yaptığı sorusuna da şu yanıtı vermektedir; **"Komşuları Kuveyt, İran ve Suudi Arabistan millileştirilmiş bir petrol politikası uygulamakta ve petrol yataklarının yabancılarca geliştirilmesini yasaklamış bulunmaktadır. Bu ülkelerden hiçbiri üretim paylaşım anlaşması yapmamakta, yabancı petrol şirketlerini zaman zaman ve geçici süre ile bazı belirli hizmetleri almak için istihdam etmektedirler."**

Yine basına yansıyan bilgilere göre, **Irak'ın petrol yataklarının işletilmesinde alacağı Devlet Hissesi (Royalty) yüzde 12.5 düzeyinde olacaktır.**⁴

Independent Gazetesi'nde yer alan bir makalede, yabancı petrol şirketlerinin Irak'ta üretecekleri petrolün kârının yüzde 75'ine kadar olan bölümünü alacakları da belirtilmiştir (Fortson, Murray-Watson ve Webb, 2007). Aynı gün aynı gazetede yer alan diğer bir makalede, işletmeye alış giderlerinin geri alındığı ilk yıllarda bu düzeyde kâr alınmasının genel uygulamanın yüzde 40 kadar üzerinde olduğu ileri sürülmüştür.⁵ Bu son makalede, Saddam Hüseyin döneminde Fransız şirketi ile imzalanan, ancak yürürlüğe giremeyen anlaşmaya göre, Fransız şirketinin işletmeye alış giderlerini karşıladıktan sonra kârdan alacağı payın yüzde 10 olarak belirlendiği de hatırlatılmaktadır.

³ Independent Online Edition, "Blood and oil: How the West will profit from Iraq's most precious commodity" January 7, 2007 ve Mahdi Kamil, "Iraqis will never accept this sellout to the oil", The Guardian Unlimited January 16, 2007.

⁴ Yukarıda adı geçen Independent Gazetesi'nin aynı nüshası.

⁵ Yukarıda 2 nolu dipnottaki sayı.

Irak merkezi yönetimi ile bölge yönetimleri arasında petrol yasa tasarılarına ilişkin müzakerelerin en önemli konularından ikisi de **yasanın zıvana taşı olacak** niteliktedir. Bunlardan birincisi, halen işletilmekte olan petrol yatakları ile yeni işletmeye alınacak petrol yataklarından Irak Devleti'nin alacağı "Devlet Hissesi"nin merkezi yönetim ile bölge yönetimleri arasında nasıl paylaşılacağına ilişkin kuralların belirlenmesidir. İkincisi ise, yeni petrol ve doğal gaz sahalarının aranması ve işletmeye alınması için gerekli izinleri merkezi yönetimin mi yoksa yerel yönetimin mi vereceği konusudur. Bu husus da çok hassas bir nitelik taşımakta ve bölge yönetimleri de merkez yönetimi de bu konuda esas söz sahibi olmak istemektedirler. **Kuzey Irak'taki Kürt İdaresi, şimdiye kadar yapmış olduğu petrol anlaşmalarının Merkezi Yönetimin onayına konu olmasını istememektedir.** Kuzey Irak Yönetimi şimdiye kadar biri Türk şirketi olmak üzere dört yabancı şirketle petrol arama anlaşması imzalamış bulunmaktadır (Hafidh, 2007). Petrol kanun tasarısı üzerindeki görüşmeler aynı zamanda Irak'ın parçalanıp parçalanmamasını belirleyecektir. Üzerinde varlabilecek uzlaşma ne olursa olsun bu çözüm aynı zamanda ileriye yönelik iç siyasi çatışmaların ve gerginliklerin tohumlarını da bünyesinde taşıyacağına benzemektedir. Zira 2003 yılında açılan Pandora'nın kutusundan "güvensizlik" ve "şüpheli" tohumları etrafa saçılmış bulunmaktadır.

Türk Petrol Kanunu ile ilgili bu değerlendirmemi Klare'den bir alıntı ile noktalamak istiyorum. "Gelecek on yılların dünya gündemine, 'İslam faşizmi' değil fakat 'enerji faşizmi'(azalmakta olan enerji kaynaklarına yönelik giderek askeri nitelik kazanan küresel mücadele) hakim olacaktır (Klare, 2007)."

Kaynakça

- Aksoy, Muammer (1965), *Türkiye'nin Petrol Faciası ve Çıkar Yol*, Ankara.
- Bartlett, John ve Kaplan Justin (2002), *Familiar Quotations*, Little, Brown and Company.
- Fortson Danny, Murray-Watson A., Webb Tim, (2007), "Future of Iraq: The spoils of war", Independent January 7.
- Hafidh, Hassan (2007), "Iraq Amended Draft Law Sets Out New PSA Model", Dow Jones Newswires January 16.
- Howard, Wertheim Peter (2007), "Venezuela to nationalize Orinoco oil operations", *Oil and Gas Journal*, January 10.
- Independent Online Edition (2007), "Blood and oil: How the West will profit from Iraq's most precious commodity", January 7.
- Juhasz, Antonia (2007), "It's Still About The Oil", *Tompaine.com*, January 19.
- Johni Bartlett ve Kaplan Justin, *Familiar Quotations*, 397.

Kamil, Mahdi (2007), "Iraqis will never accept this sellout to the oil", *The Guardian Unlimited*, January 16.

Klare, Michael T. (2005), "The Global Struggle for Energy", *MotherJones.com*, May 9.

Klare Michael T. (2007), "Petro-Power and Nuclear Renaissance, Two Faces of an Emerging Energo-fascism (Part 2)", *Tomdispatch.com*.